

УДК 343.85

Довбань Ігор Миколайович

кандидат юридичних наук

Довбань Игорь Николаевич

кандидат юридических наук

Dovban Ihor Mykolaiovych

Candidate of Law Sciences

ORCID: 0000-0002-7872-1452

**СУЧАСНИЙ ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ
ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ДЕРЖАВНИМИ
СЛУЖБОВЦЯМИ**

**СОВРЕМЕННЫЙ ПЕРИОД ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ
ГОСУДАРСТВЕННЫМИ СЛУЖАЩИМИ**

**MODERN PERIOD OF FORMING THE SYSTEM FOR THE
PREVENTION OF CRIMES COMMITTING BY PUBLIC SERVANTS**

Анотація. У статті проаналізовано сучасний період формування системи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями. Зазначено, що сучасний період (із 1991 р. й дотепер) урахував позитивні здобутки попередніх періодів, до яких за результатами проведеного автором історико-правового пошуку належать: 1) стародавній період – від утворення держав у Стародавньому світі до утворення на теренах сучасної України першого централізованого державного утворення – Київської Русі (IX ст.); 2) дореволюційний період (до 1917 р.); 3) період українського державотворення (1917–1921 рр.); 4) радянський період (1922–1991 рр.).

З'ясовано, що соціально-правове значення джерел кримінологічної (і зокрема антикорупційної) політики у сфері державної служби полягає в тому, що вони: по-перше, виокремлюють ключові проблеми, що існували в ретроспективі або існують на сьогодні у сфері державної служби (зазначені проблеми виступають як інституційні детермінанти злочинів, що вчиняються державними службовцями) і потребують розв'язання; по-друге, визначають основні шляхи та засоби розв'язання наявних проблем, окреслюють пріоритетні напрями подальшого розвитку інституту державної служби (відповідні напрями, шляхи та засоби входять складовими елементами до загальносоціального рівня запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями).

Зроблено висновок, що, починаючи зі здобуття Україною незалежності, відбулася трансформація підходів як до фундаментальних засад функціонування державної служби, так і до врегулювання засад кримінально-правової та антикорупційної політики щодо запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями.

Сформульовано пропозиції з удосконалення правового механізму запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями. Зокрема, для уніфікації системи науково-практичних поглядів на такий механізм і створення єдиної дієвої науково обґрунтованої концепції запобігання злочинності у сфері державної служби запропоновано розроблення Стратегії захисту сфери державної служби на період до 2025 року, а на її виконання – Державної програми захисту сфери державної служби на період до 2025 року.

Ключові слова: державні службовці, злочини, запобігання, кримінологічна політика, антикорупційна політика.

Аннотація. В статті проаналізований сучасний період формування системи попередження злочинів, совершаемых

государственными служащими. Отмечено, что современный период (с 1991 г. и до сих пор) учел положительные достижения предыдущих периодов, к которым по результатам проведенного автором историко-правового поиска относятся: 1) древний период – от образования государств в Древнем мире до образования на территории современной Украины первого централизованного государственного образования – Киевской Руси (IX в.) 2) дореволюционный период (до 1917 г.) 3) период украинского государственного строительства (1917–1921 гг.) 4) советский период (1922–1991 гг.).

Установлено, что социально-правовое значение источников криминологической (и в частности антикоррупционной) политики в сфере государственной службы заключается в том, что они: во-первых, выделяют ключевые проблемы, существовавшие в ретроспективе или существующие сегодня в сфере государственной службы (указанные проблемы выступают как институциональные детерминанты преступлений, совершаемых государственными служащими) и требующие решения; во-вторых, определяют основные пути и средства решения имеющихся проблем, определяют приоритетные направления дальнейшего развития института государственной службы (соответствующие направления, пути и средства входят составными элементами в общесоциальный уровень предупреждения преступлений, совершаемых государственными служащими).

Сделан вывод, что, начиная с обретения Украиной независимости, произошла трансформация подходов как к фундаментальным основам функционирования государственной службы, так и к урегулированию основ уголовно-правовой и антикоррупционной политики по предупреждению преступлений, совершаемых государственными служащими.

Сформулированы предложения по совершенствованию правового механизма предупреждения преступлений, совершаемых государственными служащими. В частности, для унификации системы научно-практических взглядов на такой механизм и создания единой действенной научно обоснованной концепции предупреждения преступности в сфере государственной службы предложено разработку Стратегии защиты сферы государственной службы на период до 2025 года, а на ее выполнение – Государственной программы защиты сферы государственной службы на период до 2025 года.

Ключевые слова: *государственные служащие, преступления, предупреждение, криминологическая политика, антикоррупционная политика.*

Summary. *The article analyzes the modern period of forming the system for the prevention of crimes committing by public servants. It is noted that the modern period (from 1991 to the present) took into account the positive achievements of previous periods, which according to the results of the author's historical and legal search include: 1) the ancient period – from the formation of states in the Ancient world to the formation on the territory of modern Ukraine the first centralized state formation – Kyiv Rus (IX century); 2) the pre-revolutionary period (before 1917); 3) the period of Ukrainian state formation (1917–1921); 4) the Soviet period (1922–1991).*

It was found that the socio-legal significance of the sources for criminological (and in particular anti-corruption) policy in the sphere of public service is that they: firstly, highlight the key issues that existed in retrospect or exist today in the sphere of public service (these problems are an institutional determinants of crimes committing by public servants) and need to be solved; secondly, identify the main ways and means of solving existing problems, outline priority areas for further development of the public service (relevant areas, ways

and means are part of the general social level for the prevention of crimes committing by public servants).

It is concluded that, since Ukraine's independence, there has been a transformation of approaches to both the fundamental principles of the public service and the settlement of the principles of criminal-law and anti-corruption policy for the prevention of crimes committing by public servants.

Proposals for improving the legal mechanism for the prevention of crimes committing by public servants have been formulated. In particular, to unify the system of scientific and practical views on such a mechanism and create the only effective scientifically based concept of crime prevention in the sphere of public service, it is proposed to develop a Strategy for Public Service Sphere Protection until 2025, and for its implementation – the State Program for Civil Service Sphere Protection until 2025.

Key words: *public servants, crimes, prevention, criminological policy, anti-corruption policy.*

Постановка проблеми. Система запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями, зокрема її нормативно-правове забезпечення, пройшла тривалий шлях еволюції, котрий за результатами проведеного нами історико-правового пошуку можна як уніфікувати, так і диференціювати за такими періодами: 1) стародавній період – від утворення держав у Стародавньому світі до утворення на теренах сучасної України першого централізованого державного утворення – Київської Русі (IX ст.); 2) дореволюційний період (до 1917 р.); 3) період українського державотворення (1917–1921 рр.); 4) радянський період (1922–1991 рр.); 5) сучасний період (із 1991 р. й дотепер).

Кожен із виокремлених історичних періодів характеризується своїми відмінними рисами, на які чинять вплив особливості як спеціально-кримінологічного, так і регуляторного (бланкетного) законодавства, тобто

законодавства про державну службу. Із вищенаведених найбільшим за обсягом і динамікою змін у нормативно-правовому забезпеченні системи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями, є V період (сучасний – із 1991 р. й дотепер), якому і присвячено цю публікацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на те, що сучасний період формування системи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями, урахував позитивні здобутки попередніх періодів, теоретико-методологічну основу його висвітлення становлять наукові доробки українських учених-криміналістів та кримінологів П. П. Андрушка [1], І. В. Бабій [2], О. Ю. Бусол [3], В. О. Мартиненка [4], М. І. Мельника [5], Є. В. Невмержицького [6], О. І. Ромців [7], О. В. Тулякова [8], О. В. Шевченка [9], О. В. Шемякіна [10] та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Формування уніфікованого наукового бачення на сучасний період організаційно-правового забезпечення системи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями.

Виклад основного матеріалу. Зі здобуттям Україною у 1991 р. незалежності відбулося як осучаснення, так і переформатування усіх державно-політичних і правових процесів, що були на той час у суспільстві. Не була винятком і система запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями. На нашу думку, чому є підтвердження у відповідних тенденціях суспільно-правового розвитку, специфіка нового (пов'язаного з розпадом СРСР) періоду у кримінології й запобіжній діяльності полягала в таких рисах:

– по-перше, відбулося «перезавантаження» й повне оновлення системи органів державної влади й місцевого самоврядування, завдяки чому вдалося сформувати «нову команду» державних службовців на посадах усіх рівнів і категорій, особливо керівників найвищого рівня, котрі

по-новому визначали стратегію і тактику формування та реалізації відповідної галузевої політики;

– по-друге, за радянських часів статистика щодо рівня, структури й динаміки злочинів, що вчинялися державними службовцями, була «закритою», через що неможливо було сформувати повноцінну систему заходів запобігання на всіх рівнях цього виду правоохоронної діяльності. У зв'язку з переходом до нового державно-політичного (демократичного) режиму з офіційним визнанням у 1996 р. (на рівні Основного Закону держави) України демократичною, соціальною, правовою державою, формуванням умов демократії й гласності діяльність щодо запобігання злочинам в Україні на всіх рівнях набула якісно нового розвитку.

Зважаючи на сформульовані нами авторські судження, можемо погодитися з позиціями, що висловлюють на означені процеси й іншими вченими-правниками. Так, вітчизняна дослідниця І. В. Бабій зазначає, що «одним з першочергових завдань України, яка здобула незалежність після розпаду Радянського Союзу, стало утвердження власної державності. Важливою складовою цього процесу було формування нової політичної системи, націленої на реалізацію вимог, що постали перед суспільством у політичній, економічній, соціальній та духовній сферах життя. На виконання актуальних потреб у державі були створені системи функціонування державної влади. Особливе місце в цьому процесі відводилося державним службовцям» [2, с. 38].

Тому одним із перших актів загальносоціального характеру став Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 р. № 3723-ХІІ, який для умов незалежності визначив понятійно-категоріальний апарат, принципи функціонування державної служби й роботи державних службовців, закріпив службові повноваження (права та обов'язки) відповідних осіб, визначив перелік обмежень, пов'язаних як із прийняттям, так і проходженням державної служби, а також інші напрями, важливі в

контексті формування загальносоціальних засад запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями. Зокрема, у контексті стимулювання державних службовців на високоефективне виконання своїх службових повноважень (за яких можливість вчинення будь-яких правопорушень, особливо кримінальних, взагалі не допускається), статтею 27 зазначеного Закону була закріплена гарантія (право) державного службовця на просування по службі [11].

Аналізуючи відповідні законоположення, вчені-сучасники відмічали, що державні службовці мають право на просування по службі, тобто на службову кар'єру. Порядок і умови реалізації цього права встановлюються нормативними актами; передбачені обмеження загальногромадянських прав державних службовців з метою забезпечення ефективності реалізації завдань і функцій влади; для них передбачені певні пільги, а також підвищена відповідальність за правопорушення. Для державних службовців законодавцем можуть бути встановлені особливі правила проходження державної служби, спеціальні права і обов'язки, обмеження по службі, специфічний порядок проведення атестації (оцінки), притягнення до відповідальності та можливість застосування кримінального покарання [12, с. 26]. Зазначені положення свідчили про визнання державних службовців спеціальними суб'єктами відповідних злочинів та вимагали формування особливостей організації запобіжної діяльності з боку уповноважених правоохоронних суб'єктів.

Тому, зважаючи на те, що інститут державної служби розбудовувався в умовах незалежності, а його кримінально-правова охорона відставала від наявної сфери суспільних відносин (оскільки в державі діяв КК 1960 р.), Україна поступово підійшла і до потреби розроблення й прийняття нового законодавства про кримінальну відповідальність, в якому питання кримінально-правової охорони системи державної служби набули б якісно нового змісту. Більшість злочинів,

вчинюваних у системі державної служби, було вміщено в розділі XVII «Злочини у сфері службової діяльності» КК України від 5 квітня 2001 р. (набрав чинності з 1 вересня 2001 р.) й визначено в п. 1 примітки до ст. 364 поняття «службової особи», яке в частині окремих положень поширювало свою дію на окремі категорії державних службовців. Тому для визнання державного службовця службовою особою потребувалося віднайдення у його службових повноваженнях таких елементів: 1) постійне або тимчасове здійснення функцій представників влади; 2) обіймання постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях посад, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконання таких обов'язків за спеціальним повноваженням.

Незважаючи на те, що кримінально-правова характеристика злочинів, що вчиняються державними службовцями, у контексті сучасної редакції КК України надана нами в окремих публікаціях, із історико-правових позицій вважаємо доречним звернення М. І. Колосом уваги на динаміку змін кримінального законодавства України, починаючи з 2001 р., у тому числі на прикладі одного з досліджуваних нами злочинів. Так, погоджуємося з поіменованим ученим в тому, що останніми роками кримінально-правове законодавство України змінюється такими темпами, що не лише пересічні громадяни, але й чимало правознавців не встигають відслідковувати появу нових змін та доповнень, а тим паче якісно освоювати їх. Наприклад, серед інших кримінально-правових норм, наведених дослідником, у ст. 368 змінилася не лише назва із чітко вираженого, загальновідомого «Одержання хабара» на утаємничене і ефемерне «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», але й зміст (11 червня 2009 р., 21 грудня 2010 р., 18 квітня 2013 р., 14 жовтня 2014 р., 10 листопада 2015 р., 10 грудня

2015 р.). Крім того, законодавець ще й змінював її редакцію 7 квітня 2011 р., 18 квітня 2013 р., 13 травня 2014 р. [13, с. 352].

Окрім законодавства про державну службу та кримінальну відповідальність протягом 1990-х – початку 2000-х років було прийнято низку нормативно-правових актів, які мали антикриміногенний вплив на правосвідомість державних службовців. У межах історико-правового аналізу відповідної правової основи ми свідомо упустили блок статусних законодавчих актів, що визначають фундамент для галузевого (спеціального) законодавства у сфері державної служби та регламентують діяльність загальних і спеціальних суб'єктів запобігання злочинам у зазначеній сфері. Цей аспект у контексті аналізу сучасного правового регулювання запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями, висвітлено нами в самостійній публікації [14].

Важливою віхою в розвитку нормативно-правового забезпечення системи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями, варто розглядати реформування антикорупційного законодавства періоду 2011–2014 рр.

У цей період, по-перше, було осучаснено антикорупційне законодавство (шляхом прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. [15]), яке до цього не зазнавало структурно-логічної та змістовної перебудови, починаючи з 1995 р. (коли було прийнято перший в історії незалежності Закон України «Про боротьбу з корупцією» [16]).

По-друге, зважаючи на нове для того часу антикорупційне законодавство 2011 р., було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення [17] та Кримінального кодексу України [18].

По-третє, антикорупційний закон 2011 р. викликав багато науково-практичних дискусій серед учених-кримінологів і практиків у частині

розмежування й розподілу повноважень серед суб'єктами кримінологічної, кримінальної процесуальної й інших видів правозастосовної діяльності. Наявна на той час дискусія посилилася у 2012 р., зважаючи на прийняття й набрання чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Більше того, наявні на той час адміністративне й кримінальне галузі законодавства потребували осучаснення й базового антикорупційного закону. Тому 2014 р. законодавчий орган нашої держави прийняв Закон України «Про запобігання корупції» у редакції 2014 р. [19], в розробленні якого взяли участь громадськість та міжнародні неурядові організації.

Вітчизняні вчені-правники у своїй більшості схвально оцінюють сучасний стан антикорупційного законодавства, відмічаючи, що «антикорупційною стратегією охоплено всі ключові сегменти правовідносин, що виникають як під час організаційної діяльності із запобігання корупції уповноважених державних органів, у тому числі правоохоронних, так і під час заходів попередження-превенції. Реалізація оновленого антикорупційного законодавства сприяє створенню сучасного механізму протидії корупції на всіх рівнях діяльності органів державної влади та правоохоронних органів» [20, с. 30–31].

Саме тому 2015 р. в історії української державності дослідники вважають початком формування нової стратегії антикорупційної політики в Україні. Це пов'язано з тим, що держава розпочала створювати потужну законодавчу базу і на тлі цього – державні органи запобігання корупції в Україні, зокрема:

1) Національне антикорупційне бюро (НАБУ) – державний правоохоронний орган, на який покладається виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових злочинів;

2) Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) – самостійний структурний підрозділ Генеральної прокуратури України, на який покладена функція підтримання державного обвинувачення у провадженнях, досудового розслідування, в якому здійснюється НАБУ;

3) Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) – центральний орган виконавчої влади, який формує та реалізує державну антикорупційну політику, має превентивну функцію, зокрема перевіряє декларації державних службовців [21, с. 165].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, соціально-правове значення джерел кримінологічної (і зокрема антикорупційної) політики у сфері державної служби полягає в тому, що вони: по-перше, виокремлюють ключові проблеми, що існували в ретроспективі або існують на сьогодні у сфері державної служби (зазначені проблеми виступають як інституційні детермінанти злочинів, що вчиняються державними службовцями) і потребують розв'язання; по-друге, визначають основні шляхи та засоби розв'язання наявних проблем, окреслюють пріоритетні напрями подальшого розвитку інституту державної служби (відповідні напрями, шляхи та засоби входять складовими елементами до загальносоціального рівня запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями).

На підставі вищевикладеного матеріалу доходимо висновку, що, починаючи зі здобуття Україною незалежності, відбулася трансформація підходів як до фундаментальних засад функціонування державної служби, так і до врегулювання засад кримінально-правової та антикорупційної політики щодо запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями.

Також, підводячи підсумок формально-юридичного аналізу сучасного періоду формування системи запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями, звернемо увагу, що з метою

приведення правового механізму запобігання таким злочинам у відповідність до сучасних реалій, а також для уніфікації системи науково-практичних поглядів на такий механізм і створення єдиної дієвої науково обґрунтованої концепції запобігання злочинності у сфері державної служби, актуальним є розроблення Стратегії захисту сфери державної служби на період до 2025 року, а на її виконання – Державної програми захисту сфери державної служби на період до 2025 року.

Література

1. Андрушко П. П., Стрижевська А. А. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика: навч. посіб. Київ: Юрисконсульт, 2006. 342 с.
2. Бабій І. В. Досудове провадження у кримінальних справах щодо окремих службових осіб, які обіймають особливо відповідальне становище: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 221 с.
3. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2015. 479 с.
4. Мартиненко В. О. Запобігання зловживанню владою або службовим становищем, що вчиняється державними службовцями: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Київ, 2019. 244 с.
5. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2002. 506 с.
6. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ, 1999. 179 с.
7. Ромців О. І. Особливості подолання протидії під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2016. 226 с.

8. Туляков О. В., Михайленко Д. Г. Кримінальна відповідальність державного службовця // Державна служба в Україні: теоретико-правова характеристика у контексті реформування законодавства: монографія / за ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової. Одеса: Фенікс, 2013. С. 354–374.
9. Шевченко О. В. Кримінологічна характеристика та запобігання корупційній злочинності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2012. 19 с.
10. Шемякін О. В. Протидія і запобігання корупційним злочинам у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2013. 19 с.
11. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 52. Ст. 490.
12. Державна служба: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), О. Ю. Оболенський (заст. голови), С. М. Серьогін (заст. голови) та ін. Київ; Одеса: НАДУ, 2013. Т. 2. 348 с.
13. Колос М. І. Українське кримінальне право: походження, розвиток і сучасність: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Ірпінь, 2019. 471 с.
14. Довбань І. М. Національний законодавчий рівень правового регулювання запобігання злочинам, що вчиняються державними службовцями // *Norwegian Journal of development of the International Science*. Oslo, Norway. 2020. № 48. Vol. 2. PP. 27–30.
15. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. № 40. Ст. 404.
16. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. № 356/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 34. Ст. 266.

17. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х // Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.
18. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
19. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10. 2014 р. № 1700-VII // Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.
20. Мартиненко В. О. Запобігання зловживанню владою або службовим становищем, що вчиняється державними службовцями: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Київ, 2019. 244 с.
21. Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник / за заг. ред. І. Г. Богатирьова, В. В. Топчія. Київ: ВД «Дакор», 2018. 352 с.

References

1. Andrushko P. P., Stryzhevskaya A. A. Zlochyny u sferi sluzhbovoi diialnosti: kryminalno-pravova kharakterystyka: navch. posib. Kyiv: Yuryskonsult, 2006. 342 s.
2. Babij I. V. Dosudove provadzhennja u kryminalnykh spravakh shhodo okremykh sluzhbovykh osib, jaki obijmajutj osoblyvo vidpovidaljne stanovyshe: dys. ... kand. juryd. nauk: 12.00.09. Kyjiv, 2009. 221 s.
3. Busol O. Yu. Protydiia koruptsiinii zlochynnosti v Ukraini u konteksti suchasnoi antykoruptsiinoi stratehii: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.08. Kyiv, 2015. 479 s.
4. Martynenko V. O. Zapobihannia zlovzhyvanniu vladoiu abo sluzhbovym stanovyschem, shcho vchyniaetsia derzhavnymy sluzhbovtsiamy: dys. ... d-ra filosofii: 081 «Pravo». Kyiv, 2019. 244 s.
5. Melnyk M. I. Kryminolohichni ta kryminalno-pravovi problemy proty dii koruptsii: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.08. Kyiv, 2002. 506 s.

6. Nevmerzhytskyi Ye. V. Koruptsiia yak sotsialno-politychne yavysshche: osoblyvosti proiaviv i mekhanizmy podolannia v suchasni Ukraini: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02. Kyiv, 1999. 179 s.
7. Romtsiv O. I. Osoblyvosti podolannia protydii pid chas rozsliduvannia zlochyniv u sferi sluzhbovoi diialnosti: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Lviv, 2016. 226 s.
8. Tuliakov O. V., Mykhailenko D. H. Kryminalna vidpovidalnist derzhavnoho sluzhbovtsia // Derzhavna sluzhba v Ukraini: teoretyko-pravova kharakterystyka u konteksti reformuvannia zakonodavstva: monohrafiia / za red. S. V. Kivalova, L. R. Biloi-Tiunovoi. Odesa: Feniks, 2013. S. 354–374.
9. Shevchenko O. V. Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia koruptsiinii zlochynnosti: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2012. 19 s.
10. Shemiakin O. V. Protydiia i zapobihannia koruptsiinym zlochynam u sferi sluzhbovoi ta profesiinoi diialnosti, poviazanoi z nadanniam publichnykh posluh: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2013. 19 s.
11. Pro derzhavnu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 16.12.1993 r. № 3723-XII. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 1993. # 52. St. 490.
12. Derzhavna sluzhba: pidruchnyk: u 2 t. / Nac. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy; redkol.: Ju. V. Kovbasjuk (gholova), O. Ju. Obolenskyj (zast. gholovy), S. M. Serjoghin (zast. gholovy) ta in. Kyjiv; Odesa: NADU, 2013. T. 2. 348 s.
13. Kolos M. I. Ukrainjsjke kryminaljne pravo: pokhodzhennja, rozvytok i suchasnistj: dys. ... d-ra juryd. nauk: 12.00.08. Irpinj, 2019. 471 s.
14. Dovbanj I. M. Nacionalnyj zakonodavchyj rivenj pravovogho reghuljuvannja zapobighannja zlochynam, shho vchynjajutjsja derzhavnymy sluzhbovcjami // Norwegian Journal of development of the International Science. Oslo, Norway. 2020. № 48. Vol. 2. PP. 27–30.

15. Pro zasady zapobighannja i protydiji korupciji: Zakon Ukrainy vid 07.04.2011 r. № 3206-VI // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2011. № 40. St. 404.
16. Pro borotjbu z korupcijeju: Zakon Ukrainy vid 05.10.1995 r. № 356/95-VR // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 1995. № 34. St. 266.
17. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennja vid 07.12.1984 r. № 8073-X // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainjskoho RSR. 1984. Dod. do № 51. St. 1122.
18. Kryminalnyj kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № 2341-III // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2001. № 25–26. St. 131.
19. Pro zapobighannja korupciji: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 r. № 1700-VII // Vidomosti Verkhovnoji Rady. 2014. № 49. St. 2056.
20. Martynenko V. O. Zapobighannja zlovzhyvannju vladoju abo sluzhbovym stanovyschem, shho vchynjajetjsja derzhavnymy sluzhbovcjamy: dys. ... d-ra filosofiji: 081 «Pravo». Kyjiv, 2019. 244 s.
21. Boghatyrjov I. H. Kryminologhija: pidručnyk / za zagh. red. I. H. Boghatyrjova, V. V. Topchija. Kyjiv: VD «Dakor», 2018. 352 s.